

Н. С. Суслов
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. П. П. Білик

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ ЯК ОСНОВА ПОВУДОВИ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ЛЮДИНОЮ І ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ВПРОВАДЖЕННЯ

Зі здобуттям незалежності ідеологічна основа державо- та правотворення України докорінно змінилася. У тому числі, у доктрині адміністративного права України з'явилося таке поняття, як людиноцентризм. Таку назву загальній гуманістичній направленості діяльності органів публічного управління держави надав В. Авер'янов [1]. В Україні, наразі, концепція людиноцентризму все ще далека від остаточної реалізації, через що обговорення цього питання не втрачає своєї актуальності.

Серед учених, у статтях яких зайшла відображення проблема сутності людиноцентризму та його законодавчого впровадження, можна виділити: С. Алексєєва, В. Авер'янова, Р. Мельника, І. Бойко, Т. Тарахонич, Н. Федорук, А. Маслоу та інших.

Перед тим як аналізувати проблематику впровадження концепції людиноцентризму, треба всебічно розуміти його поняття, ознаки та завдання.

Нормативного визначення поняття людиноцентризму не існує, через що ми маємо велику кількість різноманітних, але маючих спільні ознаки, варіантів, що надаються вченими, процитуємо деякі з них.

Р. Мельник визначає людиноцентризм як ідеологію, «відповідно до якої держава має «слугувати» інтересам громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб шляхом всебічного забезпечення пріоритету їхніх прав, свобод та інтересів у публічній сфері» [2].

І. Бойко виказує думку, згідно з якою людиноцентризм означає підпорядкування адміністративно-правових приписів ідеї служіння людині та забезпеченню її прав [3].

Н. Федорук констатує, що «В сучасній вітчизняній юридичній науці людиноцентризм розуміється як утвердження

загальнолюдських цінностей у праві шляхом забезпечення та захисту основних прав і потреб людини через утвердження загальнолюдських цінностей у правових нормах» [4].

Законодавчим закріпленням людиноцентризму можна визначити Статтю 3 Конституції України, що каже про «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [5].

Наступним етапом у процесі розуміння людиноцентризму стає усвідомлення ціннісно-світоглядних засад людиноцентризму, а саме: 1) влада тепер не діє як односторонній примус, а є мандатом суб'єкту (громадянина), що наданий йому задля реалізації його прав та свобод; 2) рівність суб'єктів правовідносин перед законом; 3) інтерес держави не є важливішим за інтерес людини; 4) розуміння права як «відображення природного права», де публічний орган є лише інструментом його реалізації [4].

До головних завдань, покладених на людиноцентризм у теперішній момент часу, можна віднести: 1) забезпечення перетворення «фізичних осіб» на «громадян»; 2) звільнення приватних осіб від думки про те, що вони є лише «гвинтиком» системи; 3) сприяти виробленню норм насамперед адміністративного права, спрямованих на встановлення необхідної поведінки публічних органів; 4) стати сполучною ланкою між засадничим принципом верховенства права та його фактичною реалізацією [6].

Аналізуючи головні проблеми впровадження концепції людиноцентризму в життя, можна сказати про: 1) фактичну відсутності в деякій частині підручників та наукових праць будь-якої згадки цієї концепції [Федорук, Мельник]; 2) проблему тлумачення прав та свобод громадянина, що створює істотні складнощі щодо їх реалізації, зокрема, органами публічного управління [2].

Відповідно до ключових проблем впровадження, ті ж самі автори виділяють методи їх вирішення. Перший із них запропонований Р. Мельником, та складається з таких пунктів: 1) коментування конституції, зокрема, у частині прав і свобод громадян,

що вони реалізують завдяки публічному адмініструванню; 2) оновлення змісту підручників; 3) реформування системи адміністративного права, задля виокремлення нових галузей права [2].

Частково інший погляд, спрямований на покращення правової культури українського суспільства, шляхом переосмислення базових адміністративно-правових категорій та збільшення кількості дослідників, що активно займалися б розвитком цієї теми, виказує Н. Федорук. При цьому, критикуючи варіант Р. Мельника, він каже «Оновлення змісту підручників, тлумачення конституції та зміна структури системи галузі, які пропонує Р. С. Мельник як спосіб впровадження принципу людиноцентризму в адміністративному праві, повинно бути завершальною, а не початковою стадією цього процесу» [4].

Концепція людиноцентризму першочергово виокремилась у межах адміністративному права, через зміну моделі правового регулювання цієї галузі з державноорієнтовної на людиноцентристську [3]. Проте, на наш погляд, концепція людиноцентризму на сучасному етапі розвитку України притаманна не лише галузі публічного управління, про що каже, зокрема й Р. Мельник: «людиноцентризм не обмежується однією лише «публічно-сервісною» складовою діяльності публічної адміністрації, тому як жоден напрям її діяльності, зокрема, примусова діяльність, не має виходити за межі цієї концепції» [6].

Підсумовуючи, можна погодитися з Р. Мельником із приводу того, що людиноцентризм «має стати не просто доктринальною ідеєю, він має перетворитися на спосіб життя Українського народу та безальтернативний принцип функціонування держави» [2]. Людиноцентризм служить не лише, певною мірою, обмежувальним інструментом щодо діяльності публічної адміністрації, але й принципом згідно якого формується вся сфера відносин формату держава-людина. Актуальність дослідження цього питання не стає меншою, у зв'язку з продовження трансформації України в бік соціальної та правової держави, у якій принцип людиноцентризму має посісти центральне місце не тільки в галузі адміністративного управління, а й у багатьох суміжних галузях.

Список використаної літератури

1. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права на етапі становлення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. С. 10–16.
2. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму в сучасній доктрині адміністративного права. *Право України*. 2015. № 10. С. 175–165.
3. Бойко І. В. Вплив ідеї людиноцентризму на зміст адміністративного права. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. 2023. № 1. С. 1–12.
4. Федорук Н. С. Людиноцентризм як ціннісно-світоглядний орієнтир реформування понятійного апарату адміністративного права.
5. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
6. Мельник Р. С. Новели сучасної концепції українського адміністративного права. *Lex Portus*. 2017. № 5. С. 5–16.